

Kohtuasi C-273/24 [Naski]ⁱ**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

18. aprill 2024

Eelotsusetaotluse esitanud kohus

Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

1. detsember 2023

Kaebaja:

X.Y.

Menetlusosalised:

Prokurator Generalny (riigiprokurör), keda esindab Prokuratura Krajowa (riigiprokuratuur)

Rzecznik Praw Obywatelskich (kodanikuõiguste volinik)

Põhikohtuasja ese liikmesriigi kohtus

Õigusküsimus, mille esitas Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) seitsmest kohtunikust koosnevale koosseisule lahendamiseks selle kohtu kolmeliikmeline koosseis, kellele esitati taotlus taandada erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegiumi kohtunikud kohtuasjas I NO 47/18, mille ese on X.Y. kaebus Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) resolutsiooni peale, millega lõpetati tema poolt Sąd Okręgowego w Krakowie (Krakówi regionaalne kohus) esimehe otsuse peale esitatud kaebuse menetlemine.

ⁱ Käesoleval kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

Põhikohtuasja ese ja õiguslik alus

Selle tagamine, et Euroopa Kohtu eelotsusemenetluses tehtud otsuse võtaks arvesse niisugune liikmesriigi kohtu koosseis, mis vastab seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtu nõuetele liidu õiguse tähenduses – Euroopa Liidu lepingu (ELL) artikkel 2, artikli 6 lõiked 1 ja 3 ning artikli 19 lõike 1 teine lõik, ELTL artikkel 267, koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 47.

Eelotsuse küsimus

1. Kas olukorras, kus liikmesriigi viimase astme kohus (Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus)) – olles saanud Euroopa Kohtult liidu õiguse tõlgenduse seoses küsimusega, millised õiguslikud tagajärjed on sellel, kui Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunike ametisse nimetamist käsitlevaid liikmesriigi õiguse põhiregleid on rikutud järgmiselt:

a) Poola Vabariigi president annab Sąd Najwyższys (kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse nimetamise dokumendid üle vaatamata asjaolule, et Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) otsus, mis hõlmas ametisse nimetamise taotlust, oli edasi kaevatud pädevale liikmesriigi kohtule (Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus)), et kõnealune kohus oli peatanud selle otsuse täitmise liikmesriigi õiguse kohaselt ja et pooleli oli apellatsioonimenetlus, mille tulemusel Naczelny Sąd Administracyjny (kõrgeim halduskohus) tühistas edasikaevatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) otsuse selle õigusvastasuse tõttu, eemaldades selle otsuse püsivalt õiguskorrast, mistõttu jäi Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse nimetamise akt ilma Poola Vabariigi põhiseaduse (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej) artikli 179 kohaselt nõutavast alusest, milleks on Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) taotlus kohtuniku ametisse nimetamiseks,

b) eelnimetamise menetluse viib läbipaistvuse ja usaldusväarsuse põhimõtteid eirates läbi liikmesriigi ametiasutus (Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda)), mis selle nõukoja kohtuliku koosseisu kujunemise asjaolusid ja toimimise korda arvestades ei vasta kohtute ja kohtunike sõltumatust kaitsvale põhiseaduslikule organile esitatavatele nõuetele, sest see moodustati 8. detsembri 2017. aasta riikliku kohtute nõukoja seaduse ja teatavate muude seaduste muutmise seaduses (ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2018, jrk nr 3)) ette nähtud korras,

– peab see kohus lahendama talle esitatud õigusküsimuse, kohaldades Euroopa Kohtu esitatud liidu õiguse tõlgendust, tuleb [ELL] artiklit 2, artikli 6 lõikeid 1 ja 3 ning artikli 19 lõike 1 teist lõiku ja ELTL artiklit 267 koostoimes [harta] artikliga 47 tõlgendada nii, et nendega on vastuolus see, kui kõnealust õigusküsimust lahendavasse Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) koosseisu kuulub isik, kes on nimetatud selle kohtu kohtunikuks eespool punkti 1 alapunktis a või b

kirjeldatud liikmesriigi õigusnorme rikkudes, samuti nii, et nendega on vastuolus Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse esitanud liikmesriigi kohtu koosseisu muutmine olukorras, kus niisugused muudatused on tehtud pärast Euroopa Kohtu otsust vastusena kõnealusele küsimusele ja neil puuduvad objektiivsed põhjused (näiteks eelotsuse küsimuse esitanud kohtukoosseisu kuuluva kohtuniku surm, pensionile jäämine),

– ja nii, et nendega on vastuolus see, kui selle küsimuse lahendamist hõlmavas kohtuasjas teeb mis tahes otsustustoiminguid, sh annab Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) koosseisu või kohtuistungi aja kohta korraldusi Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) esimees, kes juhib tsiviilkolleegiumi tööd ja kes on samuti nimetatud Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse eespool punkti 1 alapunktides a ja b kirjeldatud liikmesriigi õigusnorme rikkudes, või mis tahes teine isik, kes on nimetatud Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse eespool punkti 1 alapunktides a või b kirjeldatud liikmesriigi õigusnorme rikkudes, seoses millega tuleks niisugused korraldused või õiguslikud otsused lugeda õigustühiseks,

– ja nii, et Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunikul, kelle ametisse nimetamisel ei esinenud punkti 1 alapunktides a või b kirjeldatud puudusi, on õigus ja kohustus – et vältida olukorda, kus kohtuasja lahendab kohus, mis ei ole seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohus liidu õiguse tähenduses – keelduda osalemast Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) koosseisus, millest enamiku moodustavad isikud, kes on nimetatud selle kohtu kohtuniku ametisse eespool punkti 1 alapunktides a või b kirjeldatud liikmesriigi õigusnorme rikkudes; kui aga vastus eeltoodud küsimusele on jaatav, siis nii, et Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunikul, kes on nimetatud selle kohtu kohtuniku ametisse ilma punkti 1 alapunktides a või b kirjeldatud rikkumisteta, kes on kõnealust õigusküsimust hõlmavas kohtuasjas ettekandja-kohtunik, on õigus moodustada selle küsimuse lahendamiseks Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) koosseis, eirates liikmesriigi õigusnorme, millega antakse tsiviilkolleegiumi tööd juhtivale Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) esimehele pädevus moodustada kohtukoosseisud tsiviilkolleegiumi lahendatavate kohtuasjade läbivaatamiseks, et tagada nii liidu õiguse ja Euroopa Kohtu esitatud liidu õiguse tõlgenduse tõhusus, samuti nii, et nendega on vastuolus see, kui isik, kes on nimetatud selle kohtu kohtuniku ametisse eespool punkti 1 alapunktides a või b kirjeldatud liikmesriigi õigusnorme rikkudes, või mis tahes muu isik, kes on nimetatud selle kohtu kohtuniku ametisse eespool punkti 1 alapunktides a või b kirjeldatud liikmesriigi õigusnorme rikkudes, täidab Sąd Najwyższys (kõrgeim kohus) mistahes juhtivaid funktsioone (muu hulgas selle kohtu esimehed, sealhulgas selle kohtu esimene esimees või selle kohtu kolleegiumite osakondade juhid) ja mis tahes funktsioone Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) organites (nt selle kohtu kolleegiumi liige või kolleegiumi liikme asendaja või selle kohtu distsiplinaarvolinik), sest neid funktsioone võivad täita seaduslikult Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse nimetatud isikud, ja see, kui nimetatud isikud teevad mis tahes toiminguid, mis kuuluvad selliste Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunike pädevusse, kes täidavad nimetatud funktsioone, võttes arvesse nende võimalikku

faktilist või õiguslikku mõju Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) pädevuste täitmisele?

Liidu õigusnormid

ELL artikkel 2, artikli 6 lõiked 1 ja 3 ning artikli 19 lõike 1 teine lõik

ELTL artikkel 267

Harta artikkel 47

Liikmesriigi õigusnormid

Poola Vabariigi põhiseaduse (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej) artikkel 179

8. detsembri 2017. aasta kõrgeima kohtu seaduse (Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym) artikli 15 lõige 1, artiklid 21 ja 22, artikli 26 lõige 2, artikli 76 lõige 1, artikli 83 lõige 1, artikli 87 lõige 1, artikkel 88

Poola Vabariigi presidendi 14. juuli 2022. aasta dekreediga „Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kodukord“ (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 14 lipca 2022 r. Regulamin Sądu Najwyższego) §-d 3, 4 ja 16, § 80 lõige 7, § 84

17. novembri 1964. aasta tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego) artikkel 51

Asjaolude ja menetluse lühikirjeldus

- 1 Sąd Najwyższy tsiviilkolleegiumi kolmest liikmest koosnev kohtukoosseis (edaspidi „Sąd Najwyższy tsiviilkolleegium“), kes vaatab kohtuasjas I NO 47/18 läbi kohtunik X.Y. taotlust taandada erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegiumi kohtunikud kohtuasja I NO 47/18 lahendamiseks, mis on seotud X.Y. kaebusega Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) 27. septembri 2018. aasta resolutsiooni peale, millega peatati tema poolt Sąd Okręgowego w Krakowie (Krakówi regionaalne kohus) esimehe otsuse peale esitatud apellatsioonkaebuse menetlus, põrkus Sąd Najwyższy 8. märtsi 2019. aasta resolutsiooniga, mille see kohus andis välja kohtuasjas I NO 47/2018 ja mille kohaselt lükati X.Y. kaebus selle resolutsiooni peale tagasi.
- 2 Kõnealuse 8. märtsi 2019. aasta resolutsiooni andis välja Sąd Najwyższy üheliikmeline koosseis kohtunik B.D. isikus. Olles teadlik B.D. Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse nimetamise asjaoludest – ametisse nimetamine 8. detsembri 2017. aasta riikliku kohtute nõukoja seaduse ja teatavate muude seaduste muutmise seaduses (ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw; edaspidi „8. detsembri

2017. aasta seadus“) ette nähtud korras moodustatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) taotluse alusel hoolimata asjaolust, et Naczelnny Sąd Administracyjny on juba esitatud kaebus Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) asjaomase resolutsiooni peale, et see kohus on peatanud kõnealuse otsuse täitmise ja et Naczelnny Sąd Administracyjny on ametisse nimetamise akti üleandmise hetkel pooleli menetlus –, samuti viidatud 8. märtsi 2019. aasta resolutsiooni võimalikust õigusmõjust kohtuasjas III CO 121/18 kohtuniku taandamise taotluse läbivaatamise lubatavusele, on Sąd Najwyższy seda taotlust läbi vaadates tekkinud tõsine õiguslik kahtlus, mida see kohus väljendas, sõnastades ja esitades 20. märtsi 2019. aasta määrusega (III CO 121/18) lahendamiseks Sąd Najwyższy seitsmeliikmelisele koosseisule õigusküsimuse, mis taandub küsimusele, kas õiguslikus mõttes on olemas üheliikmelise kolleegiumi tehtud otsus, kui selle kolleegiumi moodustab isik, kes on nimetatud Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse eespool kirjeldatud asjaoludel, samuti küsimusele, kas selle probleemi lahendamisel mängib rolli asjaolu, et Naczelnny Sąd Administracyjny peatas enne Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse nimetamise akti üleandmist Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) resolutsiooni täitmise.

- 3 Vaadates läbi nii sõnastatud õigusküsimust, tekkis seitsmest kohtunikust koosneval kohtukoosseisul kohtuasjas III CZP 25/19 kahtlus seoses liidu õiguse tõlgendamisega ja oma 21. mai 2019. aasta määrusega esitas ta Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse. Sellele kohtuasjale anti number C-487/19.
- 4 Sąd Najwyższy kriminaalkolleegium seitsmest kohtunikust koosnevas koosseisus kinnitas oma 2. juuni 2022. aasta resolutsioonis, et Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda), mille koosseis on moodustatud 8. detsembri 2017. aasta seaduses määratud korra alusel, ei ole põhiseadusliku organiga identne organ, mille koosseis ja valimise viis on reguleeritud Poola Vabariigi põhiseaduses, eelkõige selle artikli 187 lõikes 1.
- 5 Lisaks sellele on tõlgendus, mille Sąd Najwyższy esitas tsiviilkolleegiumi, kriminaalkolleegiumi ning töö- ja sotsiaalkindlustusajade kolleegiumi ühendatud koosseisu 23. jaanuari 2020. aasta resolutsioonis, leidnud kinnitust ka Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi „EIK“) 22. juuli 2021. aasta kohtuotsuses *Reczkiewicz vs. Poola*, nr 4344/18, ja 8. novembri 2021. aasta kohtuotsuses *Dolińska-Ficek ja Ozimek vs. Poola*, nr 49868/19 ja 57511/19.
- 6 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsuses *W.Ż.* (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium – ametisse nimetamine) (C-487/19, edaspidi „kohtuotsus *W.Ż.*“, EU:C:2021:798) vastas Euroopa Kohus 21. mai 2019. aasta määrusega esitatud eelotsuse küsimusele.
- 7 Pärast seda, kui Euroopa Kohus oli teinud otsuse *W.Ż.* ja saatnud kohtuasja III CZP 25/19 Sąd Najwyższyle, võttis vaidlustatud asjaoludel Sąd Najwyższy esimeseks esimeheks nimetatud kohtunik J.K. ilma kohtunik Karol Weitziga – kohtuasja III CZP 25/19 ettekandja-kohtuniku ja Sąd Najwyższy

tsiviilkolleegiumi III osakonna tollase juhataja, kelle pädevusse kohtuasi III CZP 25/19 kuulus – teadmise ja nõusolekuta, kasutades sellele ametikohale antud administratiivseid õigusi, vastu kohtuasja III CZP 25/19 toimiku, muutes ettekandja-kohtuniku jaoks võimatuks sellega tutvumise ja keeldudes seda talle väljastamast, tuues ettekäändeks, et on vaja pöörduda Poola Vabariigi presidendi poole erakorralise distsiplinaarvoliniku määramiseks kohtunik B.D. suhtes distsiplinaarmenetluse algatamise kaalumiseks, samuti tuues ettekäändeks vajaduse tellida Sąd Najwyższy uuringute ja analüüside büroolt kohtuotsuse W.Ż. ulatuse ja mõju analüüs. Nimetatud toiminguid tehes ei kuulunud J.K. veel Sąd Najwyższy sellesse koosseisu, mis määrati lahendamata kohtuasja III CZP 25/19.

- 8 Ajal, mis jäi 21. mai 2019. aasta resolutsiooni ja kohtuotsuse W.Ż. vahele, jäi kolm kõnealuse resolutsiooni vastu võtnud seitsmeliikmelisse kohtukoosseisu kuulunud kohtunikku pensionile, mistõttu tekkis vajadus täiendada kohtuasjas III CZP 25/19 kohtukoosseisu. Ettekandja-kohtunik esitas sellise täiendamise taotluse Sąd Najwyższy esimehele, kes juhib tsiviilkolleegiumi tööd, 30. detsembri 2021. aasta korraldusega, määrates samal ajal kohtuistungi ajaks kohtuasjas III CZP 25/19 31. jaanuari 2022. Alates 2022. aasta algusest sai kohtuasi III CZP 25/19 uue numbri ja see tähistati kui III CZP 1/22. Rikkudes kohtukoosseisu järjepidevuse põhimõtet ning eirates Sąd Najwyższy uuringute ja analüüside büroo 25. jaanuari 2022. aasta analüüsi, määras kohtunik M.B. Sąd Najwyższy esimehena, kes juhib selle kohtu tsiviilkolleegiumi tööd, oma 26. jaanuari 2022. aasta korraldusega kohtuasjas III CZP 1/22 uue kohtukoosseisu, mis koosnes järgmisest kohtunikest: J.K. juhatajana, K.S., K. Weitz ettekandja-kohtunikuna, P.W., W.Z. C.V. ja R.X. Tegelikult muudeti kohtukoosseisu ilma mingite objektiivsete põhjusteta ja vastuolus Sąd Najwyższy tsiviilkolleegiumi senise praktikaga, mis oli selline, et juhul, kui laiendatud kohtukoosseis muutus ebatäielikuks (näiteks mõne seni kohtukoosseisu kuulunud kohtuniku pensionile jäämise tõttu), täiendati seda kohtukoosseisu uue kohtuniku määramise teel, mitte kogu koosseisu uuesti nimetamise teel. 26. jaanuari 2022. aasta korraldusega jäeti ilma mingite sisuliste põhjusteta kohtukoosseisust välja kohtunik T.N., kes seni oli täitnud kohtukoosseisu juhataja ülesandeid. Kohtukoosseisu muutmise tulemusena kohtuasjas III CZP 1/22 nimetati sellesse kohtukoosseisu Sąd Najwyższy kohtunikud, kes nimetati Sąd Najwyższy kohtunikuks täpselt samadel asjaoludel kui kohtunik B.D. Sellised kohtunikud moodustasid seejuures uuesti moodustatud kohtukoosseisu enamiku (sellise tulemuse saavutamiseks jäeti kohtukoosseisust välja kohtunik T.N.). Seega – võttes arvesse kohtuasja enda asjaolusid, mille ese oli eelkõige kohtunik B.D. Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse nimetamise asjaolude hindamine, mis olid sarnased kohtunike J.K., K.S., C.V. ja R.X. ehk kõigi uute kohtu koosseisu nimetatud kohtunike ehk selle enamuse ametisse nimetamise asjaoludega ning kõnealuse kohtukoosseisu muutmise asjaolusid ja mõju – võib seda muudatust lugeda tegevuseks, mille eesmärk on saavutada ettemääratud mõju õigusküsimuse lahendamise näol teataval viisil. Sellist muljet süvendab asjaolu, et selle muudatuse tegi kohtunik M.B. Sąd Najwyższy esimehena, kes juhib tsiviilkolleegiumi tööd, kes on nimetatud Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse täpselt samadel asjaoludel kui kohtunik B.D. Lisaks jäeti 21. novembri 2023. aasta korraldusega kohtuasja III CZP 1/22 lahendamast

kohtukoosseisust välja kohtunik W.Z., kes oli kuulunud seda kohtuasja lahendavasse seitsmeliikmelisse kohtukoosseisu, tuues ettekäändeks tema pikaajalise puudumise haiguse tõttu. Tema asemel määrati kohtukoosseisu asenduskohtunik T.N. Ka sellel muudatusel puudus sisuline põhjus, sest pärast kuu aega kestnud põhjendatud puudumist naaseb kohtunik W.Z. oma kohustuste juurde 2024. aasta alguses. Kohtuniku T.N. kohtukoosseisu tagasi määramisega ei kõrvaldata seega 26. jaanuari 2022. aasta korraldusest tulenevat rikkumist, mis seisnes tema väljajätmises kohtukoosseisust.

- 9 Olenemata kohtuasja III CZP 1/22 lahendavas kohtukoosseisus tehtud muudatuste seaduslikkusest, tuleb pöörata tähelepanu asjaolule, et nelja uude kohtukoosseisu määratud kohtuniku puhul on olemas seaduse alusel taandamise eeldus, mis on ette nähtud tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 48 lõike 1 punktis 1 ja mille kohaselt taandatakse kohtunik seaduse alusel kohtuasjadest, mille pool ta on või milles tal on ühe poolega selline õigusuhe, et menetluse tulemus mõjutab tema õigusi või kohustusi.
- 10 Kõnealuses õigusnormis on sätestatud kaks absoluutset põhjust kohtuniku taandamiseks, millest esimesel juhul on kohtunik ise lahendatava kohtuasja pool (*nemo iudex in causa sua*). Tegemist ei ole ainult olukorraga, kus kohtunik on formaalselt kohtuasja pool, vaid ka juhtumiga, kus kohtunik oleks hõlmatud või võiks olla hõlmatud kohtuotsuse tagajärgedega (näiteks selle kehtivusega). Asudes sellele seisukohale, tuleb arvestada, et kõrgeima kohtu seaduse artikli 87 lõike 1 kohaselt võib seitsmest kohtunikust koosnev kohtukoosseis otsustada anda resolutsioonile õiguspõhimõtte jõu ja sellisest põhimõttest kõrvalekaldumiseks on vaja asjaomase kolleegiumi täiskoosseisu resolutsiooni. See tähendab, et seitsmest kohtunikust koosneva kohtukoosseisu võimaliku resolutsiooni tagajärjed laieneks kõigile tsiviilkolleegiumi kohtunikele, seega ka uude kohtukoosseisu nimetatud kohtunikele, nende tagajärgede mõju aga oleks kooskõlas mõjuga, mis toob kaasa kohtuotsuse jõustumise. Teisisõnu, nimetatud kohtunikud kaasotsustaks kõnealust resolutsiooni vastu võttes tagajärgede üle, mis oleksid siduvad neile endile ja teistele tsiviilkolleegiumi kohtunikele, samuti teistele Sąd Najwyższy kohtunikele nende ametisse nimetamise menetluses esinenud õiguslike puuduste valdkonnas. Kõnealune asjaolu on veel enam märkimisväärne, kui võtta arvesse, et kohtuasjas III CZP 1/22 hinnatakse just kohtunik B.D. ametisse nimetamise asjaolusid. Nagu juba öeldud, on need asjaolud identsed kohtunike J.K., R.X., K.S. ja C.V. ametisse nimetamise asjaoludega.
- 11 Sąd Najwyższy praktikas on välja kujunenud seisukoht, et sellise isiku kohtu koosseisust taandamise taotlust, kelle Poola Vabariigi president on nimetanud kohtuniku ametisse 8. detsembri 2017. aasta seaduses määratud korras moodustatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) taotlusel, ei saa arutada kohus, mille koosseisu selline kohtunik kuulub, sest vastasel juhul tekiks olukord, mis on hõlmatud keeluga *nemo iudex in causa sua*, samuti ei saa kaebust, mis sisaldab väiteid kõnealuste rikkumiste kohta kohtuniku ametisse nimetamise menetluses, arutada kohus, mille koosseisu kuulub isik, kes on ametisse nimetatud samasuguses menetluses (vrd Sąd Najwyższy

kriminaalkolleegiumi seitsmest kohtunikust koosneva koosseisu 2. juuni 2022. aasta resolutsioon kohtuasjas KZP 2/22 ja seal viidatud ülejäänud kohtupraktika).

- 12 Käesoleva kohtuasja puhul takistab kohtunike J.K., R.X., K.S. ja C.V. osalemist resolutsiooni vastuvõtmisel – lisaks sellele, et nad kuuluvad taandamisele seaduse aluse – veel üks asjaolu. Eespool on märgitud, et kohtuasjas III CO 121/18 seitsmest kohtunikust koosnevale kohtukoosseisule esitatud õigusküsimuse aluseks oli kahtlus seoses Sąd Najwyższy 8. märtsi 2019. aasta resolutsiooniga, mis tulenes resolutsiooni ainuisikuliselt vastu võtnud kohtuniku B.D. ametisse nimetamise asjaoludest. Et kohtunike J.K., R.X., K.S. ja C.V. ametisse nimetamise asjaolud on identsed ning nad moodustavad käesolevat asja lahendava kohtukoosseisu enamuse, siis oleks nende osalusel vastu võetud võimalik Sąd Najwyższy resolutsioon hõlmatud sama puudusega, mis on esile kerkinud 8. märtsi 2019. aasta resolutsiooni puhul. Selline resolutsioon ei saaks oma olemuselt kujutada endast esitatud õigusküsimuse tõhusat lahendust, kuna see tekitaks iseenesest identse õigusküsimuse.
- 13 Hoolimata kirjeldatud asjaoludest, mis põhjendavad kohtunike J.K., R.X., K.S. ja C.V. taandamist, ei ole need kohtunikud seni teavitanud Sąd Najwyższyt nende taandamise aluseks olevatest asjaoludest. Lisaks ei ole C.V. teavitanud Sąd Najwyższyt sellest, et tal on pooleli isiklik kohtuvaidlus käesoleva kohtuasja poole X.Y.-ga, kes on esitanud Sąd Najwyższyle hagi sedastamaks, et C.V. ei ole selle kohtu kohtunik.
- 14 Taotlused kohtunike J.K., R.X. ja K.S. taandamiseks esitas X.Y. esindaja juba 2022. aasta jaanuaris. Nende taotluste arutamise blokeerisid aga faktiliselt rohkem kui aastaks J.K. ja M.B. Kuni käesoleva määruse tegemiseni ei ole neid taandamise taotlusi läbi vaadatud.
- 15 Käesoleva kohtuasja üldistel asjaoludel on vaja arvestada veel ühe küsimusega. 26. jaanuari 2022. aasta korralduse, millega määrati kohtuasja III CZP 1/22 lahendav kohtukoosseis, tegi ainuisikuliselt kohtunik M.B., kes tegutses Sąd Najwyższy esimehena, kes juhib tsiviilkolleegiumi tööd. Seoses asjaoluga, et kohtunik M.B. nimetati Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse täpselt samadel asjaoludel kui kohtunik B.D., kehtivad asjaolud, mis annavad käesolevas kohtuasjas aluse kohtunike J.K., R.X., K.S. ja C.V. taandamiseks seaduse alusel, tervikuna ka kohtunik M.B. suhtes. Samamoodi on kohtuasjas III CZP 1/22 õigusküsimuse esemeks olevad kahtlused seoses 8. märtsi 2019. aasta resolutsiooni olemasoluga otseselt seotud ka 26. jaanuari 2022. aasta korralduse olemasolu küsimusega.
- 16 Võimalik tuvastamine, et 26. jaanuari 2022. aasta korraldust ei ole õiguslikus mõttes olemas, ei mõjuta kohtunik Karol Weitz staatust kohtuasja III CZP 1/22 lahendava kohtukoosseisu liikme ja ettekandja-kohtunikuna. Kui nõustuda eeltoodud eeldusega, jääb kohtunik Karol Weitz ettekandja-kohtunikuks ja kohtukoosseisu liikmeks 2019. aasta korralduse alusel, millega tollane Sąd

Najwyższy esimees, kes juhib tsiviilkolleegiumi tööd, määras kohtuasjas III CZP 25/19 esialgse kohtukoosseisu. See korraldus ei ole kunagi kehtivust kaotanud. Seda ei mõjutanud ka 26. jaanuari 2022. aasta korraldus. See on nii eriti siis, kui asuda seisukohale, et 26. jaanuari 2022. aasta korraldust ei ole õiguslikus mõttes olemas.

- 17 Sąd Najwyższy kodukorra kohaselt on õigus kohtuasjades istungeid määrata põhimõtteliselt ettekandja-kohtunikul (Sąd Najwyższy kodukorra § 84 lõiked 1 ja 2). Algne õigus kohtuistungeid määrata oli ettekandja-kohtunikul. Pärast seda, kui ettekandja-kohtunikud hakkasid keelduma kohtuistungite määramisest kohtuasjades, milles olid moodustatud nn segakoosseisud ehk koosseisud, millesse kuulusid kohtunikud, kes on nimetatud Sąd Najwyższy kohtunike ametisse 8. detsembri 2017. aasta seaduses määratud korras moodustatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) taotlusel, ehk kohtukoosseisud, mis EIK ja Sąd Najwyższy praktika kohaselt ei vasta liidu õigusest ja konventsioonist tulenevatele seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtu nõuetele (vt ka EIK 22. juuli 2021. aasta kohtuotsus *Reczkowicz vs. Poola*, nr 43447/19, eelkõige punktid 227–284; 8. novembri 2021. aasta kohtuotsus *Dolińska-Ficek ja Ozimek vs. Poola*, nr 49868/19 ja 57511/19, eelkõige punktid 290–320, 340–350, 353–357 ja 368, ning 3. veebruari 2022. aasta kohtuotsus *Advance Pharma Sp. z o.o. vs. Poola*, nr 1469/20, eelkõige punktid 313–321, 336–346, 349–351, 352–353 ja 364, ning Euroopa Kohtu 26. märtsi 2020. aasta kohtuotsus *Erik Simpson vs. Euroopa Liidu Nõukogu ja HG vs. Euroopa Komisjon*, C-542/18 RX-II ja C-543/18 RX-II, punkt 72 ja järgnevad; 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus *W.Ż., C-487/19*, punkt 123 jj., ning 29. märtsi 2022. aasta kohtuotsus *BN, DM, EN vs. Getin Noble Bank S.A.*, C-132/20, punkt 116 jj.), muutis Poola Vabariigi president Sąd Najwyższy kodukorda nii, et praegu võib juhul, kui seda ei tee ettekandja-kohtunik, kohtuasjas kohtuistungi määrata Sąd Najwyższy esimees, kes juhib asjaomase kolleegiumi tööd, või selle osakonna juhataja, mille pädevusse kohtuasi kuulub (Sąd Najwyższy kodukorra § 84 lõige 3). Kohtuasjas III CZP 1/22 ei määranud ettekandja-kohtunik Karol Weitz, seades kahtluse alla 26. jaanuari 2022. aasta korraldusega moodustatud kohtukoosseisu õiguspärasuse ja moodustamise viisi, kunagi selle korraldusega moodustatud kohtukoosseisu istungit, hoolimata sellest, et selle kohtuasja istungid oli tsiviilkolleegiumi istungite plaani lisanud Sąd Najwyższy esimees, kes juhib selle kolleegiumi tööd. Eeltoodud õigust kasutades määras selles kohtuasjas korduvalt istungite toimumise praegune tsiviilkolleegiumi III osakonna juhataja, kohtunik G.C., kes on nimetatud Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse samadel asjaoludel kui B.D., või kohtunik M.B., tegutsedes Sąd Najwyższy esimehena, kes juhib selle kohtu tsiviilkolleegiumi tööd. Sel viisil kavandatud kohtuistungid jäid ära ettekandja-kohtuniku või mõne muu kohtukoosseisu liikme põhjendatud puudumise tõttu. Nende koosseisude igakordne määramine eespool nimetatud asendusmenetluses oli katse sundida ettekandja-kohtunikku tegema kohtuotsust 26. jaanuari 2022. aasta korraldusega määratud segakoosseisus.

Eelotsusetaotluse esitamise põhjuste lühikokkuvõte

- 18 Euroopa Kohtu vastus eelotsuse küsimusele on oluline selleks, et otsustada, kas kohtuasjas III CZP 1/22 määratud kohtukoosseis on õige ning kas ta on nõuetekohaselt määratud, samuti kuidas ja kes peab selle määrama ja võib määrata. Kui Euroopa Kohus asub seisukohale, et kohtunikud J.K., R.X., K.S. ja C.V. ei saa kuuluda kohtuasja III CZP 1/22 lahendavasse kohtukoosseisu ning et kohtunik M.B. ega ükski Sąd Najwyższy kohtunik, kes on nimetatud ametisse eelotsuse küsimuses kirjeldatud asjaoludel, ei saa teha mis tahes otsustustoiminguid kohtuasjas III CZP 1/22, sh anda välja korraldusi kohtukoosseisu või kohtuistungi aja kohta, ja seoses sellega puuduvad selles kohtuasjas nimetatud kohtunike välja antud korraldustel õiguslikud tagajärjed, samuti, et seoses sellega võib kohtuasjas III CZP 1/22 anda korralduse kohtukoosseisu kohta ettekandja-kohtunik, eirates liikmesriigi õigusnorme, mis annavad selle pädevuse Sąd Najwyższy esimehele, kes juhib tsiviilkolleegiumi tööd, kui ettekandja-kohtuniku nimetamisel Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse ei ole esinenud viidatud puudusi; see kohtunik annab välja korralduse kohtukoosseisu kohta kohtuasjas III CZP 1/22 ja määrab kohtuasja arutamiseks kohtuistungi aja, mis annab võimaluse, et Sąd Najwyższy teeb otsuse asjaomastes õigusküsimustes, kohaldades liidu õiguse tõlgendust, mille Euroopa Kohus andis kohtuotsuses W.Ż. See aga võimaldab lõpetada menetluse kohtuasjas III CZP 1/22 ja selle aluseks olevas kohtuasjas III CO 121/18.
- 19 Euroopa Liit on õigusliit, mille õiguskorras on kohtuliku kontrolli tagamise ülesanne antud mitte ainult Euroopa Kohtule, vaid ka liikmesriikide kohtutele. Need riigid peavad võtma vajalikud meetmed tagamaks, et isikule oleks tagatud õigus tõhusale kohtulikule kaitsel liidu õigusega hõlmatud valdkondades. Euroopa Kohtu praktika kohaselt on liidu õigusest isikutele tulenevate õiguste tulemusliku õiguskaitse põhimõte, millele on viidatud ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus, liidu õiguse üldpõhimõte. See, et eksisteerib tõhus kohtulik kontroll, millega tagatakse liidu õiguse järgimine, on juba iseenesest üks õigusriigi tunnus. Iga liikmesriik on kohustatud tagama, et organid, mis on liidu õiguse tähenduses määratletavad „kohtuna“ ja mis kuuluvad tema kaebeõiguse süsteemi liidu õigusega hõlmatud valdkondades, vastaksid tulemusliku õiguskaitse nõuetele (27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punktid 33–37; 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punktid 49–52 ja seal viidatud kohtupraktika).
20. Hindamisel, kas organ vastab „kohtuks“ kvalifitseerimise tingimustele ELL artikli 19 lõike 1 tähenduses, tuleb arvesse võtta selliseid kriteeriume nagu organi asutamise õiguslik alus ning organi ja selles organis õigust mõistvate kohtunike sõltumatus (27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punktid 38 ja 42–43; 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 53). See langeb täielikult kokku mõistet „kohus“ puudutavate nõuetega, mis on sätestatud harta artikli 47 teises lõigus

seoses õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele (27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 41; 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 53) (kohtuotsus Associação Sindical dos Juizes Portugueses p. Tribunal de Contas, C-64/16, punkt 41; kohtuotsus LM, C-216/18 PPU, punkt 53; 23. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus FV vs. nõukogu, T-639/16 P, EU:T:2018:22, punkt 67). See vastab ka seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtu nõuetele, mis on ette nähtud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artikli 6 lõikes 1 (vt selle kohta harta artikli 52 lõiked 3 ja 7 ning ELL artikli 6 lõige 3).

21. Kohtuasja III CZP 1/22 seos liidu õigusega on ilmselge. Esiteks peab selles kohtuasjas Sąd Najwyższy seitsmest kohtunikust koosnev koosseis lahendama õigusküsimuse, kohaldades liidu õiguse tõlgendust, mille Euroopa Kohus andis kohtuotsuses W.Ż., ning seega täitma seda kohtuotsust. Seega on vaja analüüsida, kas Sąd Najwyższy koosseis, nagu see on määratud 26. jaanuari 2022. aasta korralduses, on õige ja nõuetekohaselt määratud ning võib seega täita kohtuotsust W.Ż. Teiseks näitavad kohtuasja III CZP 1/22 asjaolud, kuidas on häiritud Sąd Najwyższy tsiviilkolleegiumi ja Sąd Najwyższy enda õigusemõistmise ülesannete täitmist juhul, kui selle kohtu koosseisus täidavad õigusemõistmise ülesandeid juhtivatel ametikohtadel Sąd Najwyższy kohtunikud, kes on ametisse nimetatud puudustega menetluses, seejuures tuleb arvestada, et Sąd Najwyższy ja selle tsiviilkolleegiumi tegevuses tuleb väga sageli ette küsimusi liidu õiguse tõlgendamise ja kohaldamise kohta, mistõttu on vaja anda hinnang, kas Sąd Najwyższy ja selle tsiviilkolleegiumi selline tegevus vastab liidu õigusest ja konventsioonist tulenevatele nõuetele.

22. Sąd Najwyższy õigusemõistmise ülesannete täitmine faktilisel ja õiguslikul tasandil sõltub sellest, kuidas selle kohtu kohtunikud, kes täidavad Sąd Najwyższys erinevaid juhtivaid ülesandeid või kes kuuluvad selle kohtu organitesse, teostavad oma pädevust, mis võib tugevalt mõjutada Sąd Najwyższy kohtunike sõltumatust. Näiteks Sąd Najwyższy esimees, kes juhib kõnealuse kolleegiumi tööd, on pädev määrama iga kohtuasja jaoks kohtukoosseisu ja teatud juhtudel määrama nendes kohtuasjades kohtuistungid ettekandja-kohtuniku asemel. Need on meetmed, mida kasutatakse selleks, et sundida Sąd Najwyższy kohtunikke, kelle nimetamist Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse ei mõjuta märgitud puudused, mõistma õigust kohtukoosseisudes, milles osalevad kohtunikud, kes on nimetatud Sąd Najwyższy kohtuniku ametisse puudustega menetluses. Lisaks, Sąd Najwyższy esimees, kes juhib asjaomase kolleegiumi tööd kõigi selles kolleegiumis tegutsevate haldus- ja kohtutöötajate juhina, saab mõjutada ja realselt mõjutab nende töötajate kalduvust või võimalust järgida eri kohtunike soovitusi ja juhiseid. Käesoleva juhtumi asjaoludel tuleb lisaks arvesse võtta, et Sąd Najwyższy esimesel esimehel on ulatuslik haldus- ja organisatsiooniline pädevus. Eelkõige juhib ta Sąd Najwyższy tööd ja on kõigi Sąd Najwyższy haldus- ja kohtutöötajate juht, tänu millele avaldab ta otsustavat mõju dokumentide liikumisele Sąd Najwyższys ja selle kohtu kohtunike

juurdepääsule kohtu toimikutele. Sąd Najwyższy kodukorra kohaselt on Sąd Najwyższy esimene esimees selle kohtu iga sellise kolleegiumi esimees, kuhu ta kuulub, ning kõrgeima kohtu seaduse kohaselt võib ta esitada Sąd Najwyższy distsiplinaarvolinikule taotluse distsiplinaarmenetluse algatamiseks iga selle kohtu kohtuniku suhtes. See tähendab, et Sąd Najwyższy esimese esimehe mõju selle kohtu eri kohtunike õigusemõistmise ülesannete täitmisele võib olla ja on tõepoolest oluline, nagu näitavad käesoleva kohtuasja asjaolud. Lisaks tuleb märkida, et Sąd Najwyższy praeguse toimimise viisi puhul täidab põhiülesandeid selle kohtu kolleegium, kuna tal on ulatuslik arvamus- ja otsustusõigus (näiteks kõrgeima kohtu distsiplinaarvoliniku valimine ja taotluste esitamine Sąd Najwyższy kohtunike suhtes distsiplinaarmenetluse algatamiseks). Kolleegium koosneb praegu suures osas Sąd Najwyższy kohtunikest, kes on nimetatud selle kohtu kohtunike ametisse puudustega menetluses, ning lisaks toimub 12. jaanuaril 2024 kolleegiumi uute liikmete valimine, kus need kohtunikud on kindlasti valdavad.

23. EIK ja Sąd Najwyższy praktikas on juba juurdunud seisukoht, et asjaolu, et kohtuasja lahendab Sąd Najwyższy koosseis, millesse kuuluvad kohtunikud, kes on nimetatud Sąd Najwyższy kohtunike ametisse 8. detsembri 2017. aasta seaduses määratud korras moodustatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) taotlusel, rikub poole EIÕK artikli 6 lõikest 1 tulenevat õigust kohtulikule arutamisele seaduses määratud sõltumatus ja erapooletus kohtus (vt eelkõige EIK 22. juuli 2021. aasta kohtuotsus *Reczkowicz vs. Poola*, nr 43447/19, eelkõige punktid 227–284; 8. novembri 2021. aasta kohtuotsus *Dolińska-Ficek ja Ozimek vs. Poola*, nr 49868/19 ja 57511/19, eelkõige punktid 290–320, 340–350, 353–357 ja 368; 3. veebruari 2022. aasta kohtuotsus *Advance Pharma Sp. z o.o. vs. Poola*, nr 1469/20, ja Sąd Najwyższy tsiviilkolleegiumi, kriminaalkolleegiumi ning töö- ja sotsiaalkindlustuskolleegiumi 23. jaanuari 2020. aasta ühisresolutsioon kohtuasjas *BSA 1–4110–1/20*). See tähendab, et ükski Sąd Najwyższy koosseis, kuhu kuuluvad kohtunikud, kes on nimetatud ametisse puudustega menetluses, ei vasta seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtu nõuetele EIÕK ja liidu õiguse tähenduses.

24. On paradoksaalne, et ükski kohtukoosseis, millesse kuuluvad Sąd Najwyższy kohtunikud, kes on nimetatud ametisse puudustega menetluses, ei vasta viidatud nõuetele, aga samas täidavad sellises menetluses ametisse nimetatud kohtunikud Sąd Najwyższys peaaegu kõiki olulisemaid juhtivaid ametikohti, samuti kuuluvad nad Sąd Najwyższy kolleegiumisse, säilitades nii olulise mõju Sąd Najwyższy õigusemõistmise ülesannete täitmisele. Sąd Najwyższy arvates on see paradoksaalne, peaaegu et patoloogiline olukord vaieldamatult ja ilmselgelt vastuolus ELL artikliga 2, artikli 6 lõigetega 1 ja 3 ning artikli 19 lõike 1 teise lõiguga, samuti ERTL artikliga 267.

- 20 Neil põhjustel ja võttes arvesse liidu õiguse tõhususe põhimõtet, tegi Sąd Najwyższy resolutsioonis esitatud otsuse.